

ІННОВАЦІЙНІ ПАРКИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

INNOVATION PARKS AS THE MEANS OF STIMULATING INNOVATION ACTIVITY IN UKRAINE

УДК 330.341.1

Командровська В.Є.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
та бізнес-технологій
Національний авіаційний університет

Колесник М.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу
Національний авіаційний університет

Артюхов В.І.

студент
Національний авіаційний університет

Статтю присвячено дослідженню нової форми активізації інноваційної діяльності в Україні – інноваційним паркам. Вивчено досвід створення сучасних організаційних форм інноваційної діяльності у світі. Досліджено досвід їх створення, переваги та проблеми розвитку в сучасних умовах. Вивчено основні проблеми, що стримують розвиток інноваційних процесів в Україні. Зроблено пропозиції щодо заходів стимулювання інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: інноваційний парк, інновація, інноваційний розвиток, інноваційна екосистема, стартап.

Статья посвящена исследованию новой формы активизации инновационной деятельности в Украине – инновационным паркам. Изучен опыт создания современных организационных форм инновационной деятельности в мире. Исследованы опыт их создания, преимущества и проблемы

развития в современных условиях. Изучены основные проблемы, сдерживающие развитие инновационных процессов в Украине. Даны предложения по мерам стимулирования инновационной деятельности в Украине.
Ключевые слова: инновационный парк, инновация, инновационное развитие, инновационная экосистема, стартап.

The article investigates the new form of activation of innovation activity in Ukraine – innovation parks. The experience of creation of modern organizational forms of innovation activity in the world is studied. The experience of their creation, advantages and problems of development in modern conditions is researched. The main problems hindering the development of innovation processes in Ukraine are studied. Proposals on measures to stimulate innovation activity in Ukraine are made.

Key words: innovation park, innovation, innovative development, innovation ecosystem, startup.

Постановка проблеми. Забезпечення виходу економіки України з кризового стану, високого рівня конкурентоспроможності підприємств та країни у цілому, сталого розвитку національної економіки, підвищення рівня валового внутрішнього продукту можливо тільки використовуючи сучасні технології, створюючи дієві інноваційні структури, що мають слугувати базою розвитку стратегічно важливих галузей економіки. Відкриття інноваційних парків в Україні може стати джерелом створення та розвитку сучасної інфраструктури, метою якої є забезпечення інноваційного типу розвитку української економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми створення сучасної інноваційної інфраструктури в Україні присвячено наукові праці таких учених, як В.М. Гесць, В.П. Ільчук, Л. Немець, О.В. Поліщук, А.М. Стельмащук, О.М. Тараненко, С.М. Темненко, В.П. Хамчук, М.В. Шингур. Однак, як показало проведене дослідження, більшість праць розглядає передусім особливості створення та функціонування технопарків, бізнес-інкубаторів та інших окремих видів організаційних форм інноваційної діяльності, але недостатньо досліджено особливості створення інноваційних парків в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей процесу формування інноваційних парків в Україні, їхніх переваг та проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація ефективної інноваційної політики вимагає наявності сприятливого середовища для успішного генерування ідей та обміну знаннями, інтеграції зусиль підприємств та організацій, для

чого є доцільним розміщення їх на окремій території, у спеціальних будівлях, комплексах, які потребують великих інвестицій. Кластеризація компаній, що приймають участь у створенні інновацій, надають послуги для інноваційних компаній, у межах єдиного комплексу сприяє збільшенню доданої вартості всіх компаній, що беруть участь в інноваційному процесі. Сучасні інтегровані організаційні форми інноваційної діяльності мають велике значення в інноваційно-інвестиційній діяльності країн світу. Вони створюються та успішно функціонують передусім у вигляді бізнес-центрів та інкубаторів, технологічних парків. Саме у такому напрямі здійснювався розвиток інноваційної інфраструктури в Україні, однак результати їхньої діяльності досі не мають значного впливу на інноваційний розвиток держави, стимулювання високотехнологічних галузей економіки, підтримку створення малих та середніх інноваційних підприємств, тому слід шукати й інші форми організації інноваційної діяльності для її активізації.

Найбільш поширеною та розвинутою формою інноваційної інфраструктури в Україні є технологічні парки, які є поєднанням науки і виробництва в єдиний комплекс, однак у сучасних економічних умовах вони не досить життєздатні та ефективні, багато з них не працюють, а інші знаходяться у несприятливих умовах функціонування, зокрема обмеження податкових пільг гальмують розроблення та впровадження інновацій.

Останнє десятиріччя в Україні набула поширення така сучасна форма організації інноваційної діяльності, як науковий парк. Відповідно до Закону України «Про наукові парки», «науковий парк –

це юридична особа, що створюється з ініціативи вищого навчального закладу та/або наукової установи шляхом об'єднання внесків засновників для організації, координації, контролю процесу розроблення і виконання проектів наукового парку» [1].

Пріоритетні напрями діяльності наукового парку – економічно і соціально зумовлені наукові, науково-технічні та інноваційні напрями діяльності, що відповідають меті створення наукового парку, галузевому профілю та/або спеціалізації вищого навчального закладу та/або наукової установи (які є базовими елементами наукового парку), враховують потреби регіону (території), в якому створено науковий парк, та узгоджуються з напрямками діяльності, визначеними законами України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [3], «Про інноваційну діяльність» [2] та іншими законодавчими актами України в науковій, науково-технічній та інноваційній сферах.

Розвиток наукових парків є відносно недавнім явищем: з усіх європейських наукових парків лише до 4% було створено до 1980 р. З моменту появи наукових парків на початку п'ятдесятих років у світі їх було створено більше 400. Міжнародна асоціація наукових парків (МАНП) визначає науковий парк як організацію професіоналів, які прагнуть обмінюватися інформаційними потоками між компаніями та дослідницькими установами, сприяючи інноваціям у компаніях та надаючи допомогу початківцям та побічним компаніям. Наукові парки використовують інтелектуальний потенціал великих міст, адже, за даними МАНП, лише 6% парків розташовані за межами міст, а 40% – у містах із більше ніж мільйонним населенням.

Інноваційні парки часто розташовані в містах, тоді як більшість наукових парків розташована на околицях міст, у приміських районах. Вони зазвичай менш спеціалізовані та прив'язані до певного університету та пропонують місце для широкого кола креативних галузей і консалтингових фірм. Наприклад, інноваційний парк 22@ Barcelona фокусується на чотирьох різних кластерах: медіа, інформаційних та комунікаційних технологіях, медичних технологіях, енергетиці та дизайні.

Визначення поняття «інноваційний парк» у вітчизняному законодавстві відсутнє, але останнім часом саме таку форму поєднання науки та інноваційної інфраструктури вважають пріоритетною та найбільш ефективною для створення інновацій, передусім у сфері інформаційних технологій.

Інноваційний парк являє собою поєднання у рамках єдиного територіального комплексу елементів інноваційної інфраструктури, навчальних, наукових, житлових, культурних та побутових об'єктів для отримання синергічного ефекту від взаємодії компаній, стартапів, контактів та ідей, створення умов для створення та впровадження інновацій, можливості протестувати напрацювання великих компаній.

У інноваційного та наукового парків є багато спільних рис, але існують принципові відмінності, які дають змогу говорити про інноваційні парки як про новий засіб активізації інноваційної діяльності. Проведене дослідження дало змогу виділити такі особливості:

- наукові парки спочатку будувалися на периферії міста або навіть за його межами. Інноваційні парки будуються в місті, часто за принципом ревіталізації: старі об'єкти отримують нове життя;

- наукові парки, як правило, спрямовані на розроблення інновацій у певних галузях науки та промисловості. Інноваційні квартали являють собою більш широке поле для креативних індустрій;

- з'явилося нове покоління розробників та науковців із підвищеними вимогами до умов роботи у сфері R&D (досліджень та розробок) відносно створення креативної атмосфери, надання побутових послуг, усіх умов для життя людини, наявності спільноті однодумців;

- гнучкість інноваційних парків, діяльність не в одній галузі, а в різноманітних сферах економіки.

Уважається, що інноваційні парки з'явилися як реакція на активний розвиток стартапів, створення яких стимулювало необхідність побудови відповідної інфраструктури та екосистем [5].

Інноваційна екосистема з'являється на перетині трьох основних компонентів: компаній усеї парку, сучасної та зручної інфраструктури і мережі контактів (рис. 1).



Рис. 1. Складники інноваційної екосистеми

Наявність і баланс цих елементів створюють синергію між людьми та компаніями, яка дає змогу створити нові ідеї і проекти, форми втілення інноваційних розробок, знайти джерела фінансування, ефективних партнерів, можливість протестувати свої напрацювання.

Головними цілями інноваційних парків є: розвиток інновацій, підприємництва, зростання компаній, використання інноваційного потенціалу

компаній та країни, надання можливості розробникам із креативними ідеями втілити їх у практику, залучення інвесторів, партнерів і клієнтів. Із часом у правильній атмосфері, за правильної взаємодії такі центри інновацій можуть давати потужний поштовх економіці країни.

Основу функціонування інноваційних парків становлять стартапи різних сфер економіки, передусім креативних галузей: IT-школи, акселератори, бізнес-інкубатори. Екосистему парків зазвичай становлять офіси, житлові приміщення, бізнес-центри, конференц-центри, бізнес-інкубатори, коворкінги, IT-школи, акселератори, креативні простори, фітнес-центри, тренажерні зали, кімнати для відпочинку, кав'ярні тощо. Крім того, на території інноваційного парку можуть працювати різні лабораторії і R&D-центри великих компаній, які використовують інноваційний потенціал держави для розроблення власних проєктів, утілення та тестування ідей. Подібні екосистеми створюють ідеальні умови для активізації інноваційної діяльності.

Дослідження світового досвіду створення інноваційних парків показує їх широке використання для реалізації інноваційних програм у різних країнах. Одним із найбільших та ефективніших вважається Кембриджський інноваційний парк, що знаходиться у центрі процвітаючого кластера високотехнологічних підприємств, які виростили навколо нього, що робить його ідеальним місцем для залучення висококваліфікованої робочої сили. У регіоні понад 40% робочої сили мають вищу освіту, що вдвічі перевищує середньоукраїнські показники.

Кембриджський парк має різноманітну економіку із сильними сторонами в таких галузях, як дослідження та розробки, консалтинг у сфері програмного забезпечення, високотехнологічна індустрія, креативні галузі, фармацевтична промисловість та туризм. Кембриджський науковий парк є найбільшим комерційним центром досліджень і розробок в Європі. Резидентами парку є такі провідні компанії, як AstraZeneca, Apple, Amazon, ARM, Microsoft Research і Marshall Aerospace Group.

Широкий розвиток отримали інноваційні парки також в інших країнах світу, зокрема в Китаї, США, Швейцарії, Сінгапурі, Грузії тощо.

Декілька років тому був створений проєкт створення інноваційного парку Bionic Hill (Київ) – проєкт першого інноваційного парку в Україні. Його мета полягала у формуванні в столиці України східно-європейської платформи для розвитку високотехнологічного бізнесу. Для цього у Святошинському районі Києва на 147 гектарах території колишньої військової частини планувалося побудувати сучасне наукове містечко, в якому повинні працювати провідні українські та міжнародні компанії в галузі IT, біотехнологій та енергоефективності.

Проєкт створення інноваційного парку було фактично заблоковано в судовому порядку протягом останніх декількох років унаслідок судових процесів щодо законності виділення землі під проєкт, однак на початку 2016 р. Вищий адміністративний і Вищий господарський суди прийняли рішення на користь Bionic Hill. Однак нині будівництво призупинено через несприятливу економічну ситуацію в Україні. Передбачалося, що великі західні компанії відкриють там дослідні центри, але зараз економічна ситуація несприятлива для такого великого проєкту. Крім того, міська влада не виконала своїх зобов'язань щодо будівництва інженерних комунікацій та доріг [6].

Створення інноваційного парку Unit.City, що відкрився в Києві у квітні 2017 р., є менш масштабним проєктом, але його вже називають українською Кремнієвою долиною. Крім офісів інноваційних компаній, на території парку є школа UNIT. Factory, де для резидентів проводять тренінги та зустрічі з інвесторами, а також навчальні заходи для відвідувачів. Тут створюється інфраструктура та екосистема для розвитку бізнесу у сфері високих технологій та креативних індустрій. Місія UNIT. City – збудувати унікальний центр інновацій, де прогресивні компанії, стартапи та фахівці зможуть співпрацювати, швидко та якісно зростати. У рамках інноваційного парку UNIT. City залучено до співпраці таких відомих резидентів, як Amazon, Microsoft і ще двадцять провідних українських та міжнародних корпорацій, запущено низку проєктів-оглядів ринку, наприклад, VR-технологій, AgriTech, Fintech тощо.

Перші 35 резидентів, які повірили і заїхали в UNIT. City рік тому, зробили вже більше 20 спільних проєктів.

Інноваційні парки з'являються не тільки в Києві. Зокрема, у Львові створюється парк LvivTech.City.

Однією з основних проблем створення та функціонування стартапів в Україні є пошук джерел інвестування. У світі близько 85% технопарків підтримується державою чи містом, 15% – за рахунок приватних коштів. UNIT. City побудовано тільки за рахунок приватних інвестицій; окрім того, фінансування стартапів здійснюється за рахунок акселеративних програм, тобто за рахунок великих корпорацій.

Для успішної реалізації програми розвитку інноваційних парків в Україні, а також реанімації національної економіки, на думку експертів, окрім створення інноваційної інфраструктури, потрібно також реформування судової системи, запровадження інвестицій, боротьба з корупцією. Світовий банк у 2017 р. робив дослідження на тему підприємництва та інновацій, за результатами якого було виділено 10 проблем, які заважають Україні піднятися в рейтингу привабливості для інноваційної діяльності та підприємництва. До них належать:

корупція, інфляція, неефективна державна бюрократія, нестабільна політична ситуація, податкове законодавство і жорстке валютне регулювання [10]. Проведене дослідження дало змогу назвати чотири головних реформи, які необхідно провести в Україні для усунення перелічених проблем:

- по-перше, широка реформа державного управління, спрямована на зменшення корупції, збільшення рівня довіри до держсектору, реформа судової системи;

- по-друге, посилення конкурентної політики, підтримка малого і середнього бізнесу, зокрема й за рахунок зменшення кількості державних суб'єктів господарювання (більше 3 000), що зменшує конкуренцію серед приватного сектору. Це, своєю чергою, призводить до відсутності інновацій;

- по-третє, реформа системи освіти і Національної академії наук;

- по-четверте, створення інноваційного агентства, що виконуватиме функції адвокатування та спрямування всіх інноваційних ідей у різних індустріях.

Компоненти, які потрібні для розвитку інноваційного підприємництва, однакові в будь-якій країні. Це доступ до ринків, фінансів та ідей, регуляторна база, культура підприємництва і підтримуюча інфраструктура. Але кожен із цих компонентів реалізований у кожній країні по-різному. Україна має створити власну модель, використовуючи досвід Естонії, Ізраїлю, Польщі, Литви, Канади, Франції, інших розвинутих країн, з урахуванням національної специфіки. У нас поки із цих компонентів є лише два: значний інтелектуальний потенціал і частково інфраструктура.

Цікавий досвід спостерігається в Білорусі, де, незважаючи на жорстке державне регулювання, за сім років був створений ІТ-кластер, побудовано ефективну національну інноваційну систему (НІС). Створення державного технопарку, що надає певні пільги для його резидентів, дало можливість розроблення сучасних технологій, інноваційних продуктів, розвитку провідних галузей економіки.

На думку експертів Агенції з інкубації та реалізації інноваційних проектів у сфері оборонних технологій, основними проблемами, що стримують розвиток інноваційних процесів в Україні, є [7]:

- відсутність науково-методологічної бази формування інноваційної системи;

- відсутність системності у здійснюваних державою заходах щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки;

- державне управління інноваційною діяльністю здійснюється без чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку, послідовної та виваженої зовнішньої та внутрішньої економічної політики;

- відсутність дієвої системи пріоритетів розвитку науково-технологічної сфери (пріоритети інно-

ваційного розвитку проголошено суто формально, механізми їх реалізації не відпрацьовано);

- неготовність апарату державного управління до предметної діяльності, спрямованої на інноваційний розвиток економіки;

- некоординованість дій суб'єктів інноваційної діяльності;

- недостатність фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження досвіду створення екосистеми підприємництва та інновацій у різних країнах доводить, що держава має бути головною ланкою цього механізму, адже є багато речей, які стосуються регуляторної сфери, освіти, культури підприємництва, доступу до ринків, до фінансів.

Для створення умов розвитку потрібна державна комплексна стратегія, що передбачає надання інноваційним підприємцям реальну допомогу в реалізації їхніх проектів та забезпеченні взаємодії бізнес-партнерів, надання податкових пільг, фінансування перспективних програм. Проведене дослідження показало, що найбільш прогресивною та доцільною формою інтеграції інноваційної діяльності в сучасних умовах є створення інноваційних парків в Україні, що сприятимуть розвитку інноваційного підприємництва в різноманітних галузях та зростанню ВВП.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про наукові парки» № 1563-ІУ від 25.06.2009. URL : [//www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002. URL : [//www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).
3. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 3715-VI від 08.09.2011. URL : [// www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua).
4. Кучерява З. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні. URL : <http://old.minjust.gov.ua/13958>.
5. Навіщо створюються інноваційні парки. І кому це треба. URL : <http://www.udp.ua/uk/press/news/navshcho-stvoryuyutsya-nnovacyn-parki--komu-ce-treba-369>.
6. Реалізація BIONIC Hill продовжиться в міру виходу України з економічної кризи. URL : http://bionic-hill.com/uk/news/BIONIC_Hill_interview/.
7. Стратегія розвитку інновацій в Україні. URL : <https://www.slideshare.net/ukrinnovate/ss80531956>.
8. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Г.О. Андрощук та ін. ; за ред. В.І. Полохала. Київ : Парламентське вид-во, 2008. 632 с.
9. Чернюк В. Наукові парки в Україні: стан та проблеми діяльності. URL : <http://www.inprojournal.org/wp-content/uploads/2016/11/Chernyuk-116.pdf>.
10. Ukraine – Innovation and entrepreneurship ecosystem diagnostic: WB Report. URL : <http://documents.worldbank.org/curated/en/126971509628933853/Ukraine-Innovation-and-entrepreneurship-ecosystem-diagnostic>.